

Умеренкова Наталія Федорівна
науковий співробітник лабораторії психології
масової комунікації та медіаосвіти,
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України
Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-3084-2834
ResearcherID: E-1396-2019
nfdidyk@gmail.com

РЕСУРСНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДРУЖИН КОМБАТАНТІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Виклики, зумовлені пандемією COVID-19 актуалізували пошуки та вдосконалення дистанційних способів надання соціально-психологічної допомоги у суспільстві. В умовах, що склалися, проблема надання соціально- психологічної допомоги членам сімей комбатантів у дистанційному режимі набула ще більшої актуальності. Відомо, що члени сімей військовослужбовців часто проживають не в тому регіоні, де знаходиться військова частина чоловіка або проживають в населених пунктах, де знайти фахову психологічну допомогу не видається можливим. У разі наявності доступу до інтернету та достатньої поінформованості, доступними для допомоги є ресурси громадських організацій, які інформують про надання таких послуг у Facebook та мережі інтернет у цілому.

У ефективності спеціалізованих онлайн- ресурсів підтримки членів сімей військовослужбовців можна переконатися, проаналізувавши досвід армії США та Канади. Зокрема, в армії США функціонує система віртуальних груп сімейної готовності (vFRG), являє собою портал, за допомогою якого здійснюється спілкування з членами сімей військовослужбовців, які знаходяться на розгортанні і включає всю наявну загальнонаціональну інформацію для членів сімей військових, в тому числі ресурси навчання. Контроль за належним функціонуванням ресурсу vFRG забезпечує командир підрозділу. Додатково функціонує портал Міністерства оборони США –

Military One Source, який працює 24/7 365 днів на рік та забезпечує безоплатну конфіденційну фахову консультаційну підтримку.

У Канаді функціонує закрита група у Facebook, яка відкрита лише для канадської військової спільноти – *MyVoice*, що є місцем для спілкування членів сімей військовослужбовців з фахівцям Військової сімейної служби (MFS). Група створена для інформування членів сімей про ресурси та послуги, а також для отримання зворотного зв'язку від користувачів послуг Військової сімейної служби (Умеренкова, 2019). Спеціалізовані онлайн-ресурси з надання психосоціальної допомоги членам сімей військовослужбовців на рівні військових структур в Україні на поточний момент розвинені недостатньо.

Метою даного матеріалу є висвітлення результатів емпіричного дослідження, складовою якого є аналіз ресурсної комунікативної поведінки дружин комбатантів у соціальних мережах, що може бути підґрунтям для формування спеціалізованих онлайн-ресурсів соціально-психологічної допомоги членам сімей комбатантів в Україні.

Особистісна комунікативна поведінка – поведінка, що характеризує сукупність норм та традицій окремої особистості (Стернин, 2018:24).

Ресурсну комунікативну поведінку ми визначаємо як поведінку, яка орієнтована на задоволення потреб та розв'язання проблем.

Ресурсну комунікативну поведінку дружин комбатантів ми характеризуємо, як комунікативну поведінку в подружньому спілкуванні, яка орієнтована на задоволення потреб і розв'язання проблем, як дружини, так і чоловіка. У своїй основі ресурсна комунікативна поведінка спирається на внутрішню саморегуляцію та зовнішні соціальні ресурси. У даному дослідженні ми розглядаємо соціальну мережу Facebook, як інструмент в межах таких категорій поведінки у подружніх стосунках (Carter & Renshaw, 2015; Merolla, 2010): внутрішньоособистісна поведінка (наприклад написання блогу чи ведення щоденника), та як інструмент налагодження зв'язків і пошук підтримки у зовнішньому середовищі.

Вибірку дослідження складала дружини комбатантів (n=135), серед яких дружини діючих військовослужбовців (n=92) і дружини ветеранів (n=42). Опитування здійснювалося з використанням показників авторської анкети (Умеренкова, 2020).

Для дослідження комунікативної поведінки дружин комбатантів у соціальних мережах було охоплено три складові: 1) використання Facebook як інструменту саморегуляції емоційних станів; 2) досвід звернення у Facebook-спільноти (групи) за допомогою із соціальних та психоемоційних питань; 3) готовність отримувати психологічну допомогу через Facebook.

За результатами аналізу відповідей жінок щодо використання Facebook, як елементу саморегуляції (n=116) – 63,8% показали, що переглядають стрічку Facebook, коли почуваються погано у порівнянні з 36,2%, які не застосовують такий спосіб саморегуляції. *Тобто більше половини опитуваних здійснюють саморегуляцію негативних станів з використанням Facebook.* Такі результати говорять про використання соціальних мереж, як ресурсу (Найдьонова, 2014).

Для аналізу досвіду звернення у Facebook-спільноти (групи) за допомогою із соціальних та психоемоційних питань, респондентам було запропоновано обрати одну із відповідей: «не зверталась», «зверталась, не задоволена», «зверталась, частково задоволена», «зверталась, задоволена». Результати представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Досвід звернення дружин комбатантів за допомогою у Facebook-спільноти, % (N=135)

	не зверталась	зверталась, не задоволена	зверталась, частково задоволена	зверталась, задоволена
звернення психологічних та емоційних питань 3	88,9	1,5	3	6,7
звернення із соціальних питань	77	1,5	8,1	13,3

Як видно з представленої у таблиці розподілу, переважна більшість жінок не має досвіду звернень за допомогою у Facebook-спільноти, хоча серед тих дружин, які звертались, більшість залишилися задоволеними. *Характерною особливістю є те, що за допомогою із соціальних питань звертаються частіше ніж за допомогою із психоемоційних питань.*

Для визначення готовності отримувати психологічну допомогу через Facebook, респондентам пропонувалося надати відповідь «так» або «ні» на твердження «Мені була б корисною можливість мати швидку безоплатну комунікацію з психологом із сімейних питань через пряму електронну пошту або Facebook». На дане твердження надали відповідь 106 жінок, з них 60% відповіли «так», 40% — відповіли «ні». *Тобто більше половини з опитаних жінок розглядають Facebook, як можливий канал комунікації з фахівцем із психологічних питань.*

Чи залежить бажання отримувати таку онлайн-допомогу від попереднього досвіду звернення за допомогою? За результатами порівняння виявлено:

— серед респондентів, *які хотіли б мати таку допомогу*, 82,5% — не мають досвіду звернення до Facebook-спільнот за допомогою з психоемоційних питань, 11,1% — звертались і залишилися задоволеними, 3,2% звертались і залишилися не задоволеними зовсім, 3,2 % залишилися частково задоволеними за результатами звернення;

— серед респондентів, *які не хотіли б мати таку допомогу*, 95,2% — не мають досвіду звернення до Facebook-спільнот за допомогою з психоемоційних питань, 2,4% звертались і залишилися частково задоволеними та 2,4% залишилися задоволеними за результатами звернень.

Як видно з розподілу відповідей, переважна більшість жінок у обох групах не мала досвіду звернення до Facebook-спільнот за допомогою з психоемоційних питань. Разом з тим, серед респондентів, які вказали, що хотіли б мати психологічну допомогу через Facebook або електронну пошту на 13,3% більше жінок, які мають досвід звернення за допомогою. Хоча результати порівняння не є статистично значущими ($p=0,054$), окремої уваги

потребує високий відсоток жінок (82,5%), які, не маючи досвіду звернення за допомогою, вважають, що для них така можливість отримання психологічної допомоги була б корисною.

Висновки

1. Ресурсна комунікативна поведінка дружин комбатантів у соціальній мережі Facebook має дві складові: саморегуляція власних емоційних станів; звернення за допомогою із соціальних та психоемоційних питань.

2. Використання соціальних мереж для саморегуляції негативних емоційних станів є більш поширеною практикою комунікативної поведінки дружин комбатантів аніж звернення за допомогою до Facebook-спільнот.

3. Наявність значного відсотку жінок, які хотіли б мати змогу отримати швидко безоплатну психологічну допомогу через Facebook та електронну пошту, говорить про наявність готовності у цієї групи опитуваних отримувати допомогу через спеціалізовані онлайн-ресурси.

4. Для формування спеціалізованих онлайн-ресурсів варто враховувати, що частіше дружини комбатантів звертаються до Facebook – спільнот із соціальних питань. Тому для кращого залучення потенційних користувачів таких ресурсів необхідно створювати онлайн- платформи, які б забезпечували як надання психологічної допомоги, так і надання консультацій із соціальних питань.

Література

Дідик, Н.Ф. (2019). Система роботи із сім'ями військовослужбовців: порівняльний аналіз досвіду США, Канади, Великої Британії. Наукові студії із соціальної та політичної психології, (44(47), 37-51. [https://doi.org/10.33120/ssj.vi44\(47\).115](https://doi.org/10.33120/ssj.vi44(47).115)

Найдьонова, Л.А., (2014). Медіа практики і медіапотреби суб'єктів взаємодії: медіа ресурси і медіа ризики процесів інтерсуб'єктивної взаємодії. За ред. Л.Найдьонова, Н. Череповська, Медіапсихологія на перетині інформаційного та освітнього просторів. Київ: Міленіум, С.35-46.

Стернин И.А., Камбаралиева У.Дж. (2018). Теоретические проблемы описания коммуникативного поведения. Коммуникативные исследования, (2 (16)), 20-34.

Умеренкова Н.Ф. (2020). Індивідуально-психологічні особливості дружин комбатантів з різним досвідом війни їхніх чоловіків. Психологічний часопис, 6(4), 213-228. <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.4.18>

Carter, Sarah & Renshaw, Keith. (2015). Spousal Communication During Military Deployments: A Review. Journal of Family Issues. 37. 1-24. 10.1177/0192513X14567956

Merolla, A. J. (2010a). Relational maintenance and noncopresence reconsidered: Conceptualizing geographic separation in close relationships. Communication Theory, 20, 169-193. doi:10.1111/j.1468-2885.2010.01359.x

RESOURCE OF COMMUNICATIVE BEHAVIOR OF COMBAT WIVES IN SOCIAL NETWORKS

Umerenkova Nataliia

РЕСУРСНОСТЬ КОМУНИКАТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ ЖЕН КОМБАТАНТОВ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

Умеренкова Наталия